

Straffeanstalten i Wolfenbüttel

i

1874—76.

Efter de af direktør **M. Pockels** udgivne beretninger.

I overensstemmelse med de i Braunschweig trufne bestemmelser om fuldbyrdelse af straffearbejde toges straffeanstalten i Wolfenbüttel i brug den 1ste November 1873 som landsfængsel.

I spidsen for den sattes en direktør. Under ham ansattes en inspektør, en bogholder, to overopsynsmænd, femten betjente og to opsynskoner. Desuden findes en gejstlig, en lærer, en læge og en barber.

Overtilsynet føres af en af tre medlemmer bestående regerings kommission.

Efter de foretagne udvidelser bestemtes straffeanstalten til fuldbyrdelse af *tugthusstraf* på mandlige og kvindelige fanger, og af *fængsels straf i over 6 uger*, for de kvindelige fangers vedkommende dog kun, når der ved siden af fængsels straffen var idømt tab af borgerlig ære. Fra 1ste Oktober 1875 bestemtes den til også at modtage de kvindelige fanger, der ikke ved siden af fængsels straffen ere tilkendte tab af borgerlig ære. Endelig er den *kreds-fængsel* for kreds retten i Wolfenbüttel. Fra 1ste Oktober 1874 er desuden det med opdragelses anstalten i Bevern forbundne arbejds- og indtil videre henlagt til en afsondret afdeling af fællesanstalten.

Straffeanstalten består af to adskilte fængselsbygninger. I den ene, med særskilte afdelinger for mænd og kvinder, bliver straffen afsonet i fællesskab. Den anden, der er nybygget og taget i brug den 1ste November 1873, er et cellefængsel. I en sidebygning af fællesanstalten er kredsfængslet, bestemt for frihedsstraffe på højst 6 uger, for undersøgelses fanger og politiarrester.

Fangerne i fællesanstalten og arbejds huset ere fordelt i 15 arbejdsrum og 10 soverum. Natten tilbringes således også i fællesskab. Denne ulempe mener dog beretningen af 1874, at der vil kunne rådes bod på. Fællesskabet har forøvrigt været udført med adskillelse af fangerne efter alder, straffens slags o. s. v.. Derimod tillod pladsen ikke en adskillelse af de bedre fra de fordærvede i de forskellige fange-categorier. En gennemførelse af classifications systemet indenfor de forskellige underafdelinger er anset for umulig, selv om pladsen tillod det, fordi den hyppig skiftende fange-bestand med en straffetid af få måneder ikke tillod nogen begrundet mening om den enkeltes moralitet.

Efter at pladsen i fællesanstalten navnlig i vintermånederne efterhånden var bleven altfor lille, så at den tarveligste adskillelse mellem fangerne ikke kunde foretages, blev kvindefangerne fra 1ste December 1876 overflyttede i en ny opført, afsondret bygning, indtil et projekteret cellefængsel for kvinder bliver opført. Denne kvinde-afdeling indeholder 20 rum med plads til fra 2 til 6 personer. Denne bygning opvarmes med varm luft og er forsynet med vandledning, closetter, gas og ventilation.

I kredsfængslet findes 11 rum til dag- og natophold. Undersøgelses fangerne holdes isolerede.

Cellefængslet er omgivet af en $4\frac{1}{2}$ alen høj mur. Det er bygget i korsform. Fra midten løbe to fløje ud i modsat retning, så at de kunne overses fra bygningens midte. I midterbygningen ligger foran kontorerne, bagved kirken med 108 og skolen med 19 i rækker bag hverandre opstillede og adskilte stole, samt magasiner.

I hver fløj ligger på begge sider i tre etager cellerne, der oprindeligt udgjorde 133 men senere forøgedes til 140. Langs cellerne løbe i de to øverste etager gallerier forsynede med jernrækværk. Fløjene få deres lys dels fra vinduer i gavlene og fra midtbygningen.

Cellerne ere omtr. 6 al. lange (3,74 meter,) omtr. $3\frac{1}{2}$ al. brede (2,30 m.) og omtr. 5 al. høje i hvælvingen (3,06 m.). De opvarmes med varm luft og ere forsynede med bræddegulv og have et vindue c. $1\frac{3}{4}$ al. bredt (1,11 m.) i de to nederste etager c. 3 al. (1,90 m.), i øverste etage c. $2\frac{1}{8}$ al. (1,33 m.) fra gulvet. Gas og vand er indlagt i cellen. Endvidere findes klokkeindretning, closet med afløb og en ventilationsindretning, der fører ud gennem taget. Celledørene, som åbnes indad, have en klap, hvorigennem maden m. m. rækkes fangen, og en iagttagelses brille.

I kælderen findes varmeapparaterne, fire bade-celler, pumpeværket og nogle forråds- og arbejdsrum. Ved den nordlige gavl af cellefængslet findes i en halvkreds 10 cellegårde.

I cellefængslet, som kun er bestemt for mands fanger, fuldbyrdes.

1. tugthusstraf,
2. fængsels straf på mindst 3 måneder, dette dog kun

- a. når tugthusstraffen af hensyn til forbryderens unge alder er forandret til fængselstraf, eller
- b. når der med fængselsstraffen følger tab af borgerlig ære.

Fangen opholder sig dag og nat i celle, uden fællesskab med andre fanger. Fangen bærer udenfor cellen maskehue og numer.

Cellestraffen anvendes ikke på fanger, der ere over 60 år, ligeledes ikke på fanger, hvis åndelige og legemlige sundhedstilstand eller hvis unge alder taler imod dens anvendelse. Herom træffer direktøren bestemmelse efter at have hørt lægen.

Efter 3 års ophold i cellen kan fangen selv afgøre, om han vil forblive endnu 1 år i cellen eller afsone resten af straffetiden udenfor denne. I sidste tilfælde tilbringer han arbejdstiden i fællesskab, den øvrige tid holdes han i celle.

Cellestraffen bliver fuldbyrdet med fuldstændig adskillelse også i kirke, skole og ved gårdtur. De 10 cellegårde ere imidlertid ikke tilstrækkelige til at give hver fange den bestemte tid til ophold i fri luft. Man har derfor måttet tage sin tilflugt til den omkring cellefængslet løbende brede vej for den patrullerende militærvagt. Fra Februar 1874 bevæge fangerne sig på denne med maskehue på, i 12 skridts afstand. Opsynsmænd og militære poster ere opstillede med så korte mellemrum, at al forbindelse er umulig. Cellegårdene benyttes kun til farlige fanger og krøblinge.

Forbindelse mellem fangerne kan ikke finde sted gennem varmeledningen på grund af dens konstruktion. Derimod er forbindelse forsøgt ved banken på cellernes skillevægge og gennem vinduerne. Disse, hvis konstruktion befordrede forbindelse mellem fangerne, ere af den grund blevne forandrede. Igennem ventila-

tionsrørene, som passere de 3 over hinanden liggende celler, kan denne forbindelse ikke let blive ubemærket, fordi lyden kun ved meget stærk råben kan drives gennem rørene.

Beretningen fra 1876 siger: „cellefængslets tilstand var i enhver henseende tilfredsstillende. Cellestraffen, consequent gennemført, viste sig også i 1876 at være en straffeform, der væsentlig befordrer håndhævelsen af orden og disciplin såvel som fangens åndelige og sædelige interesse.“ —

Indtil udgangen af 1876 havde 6 fanger, af hvilke de 5 havde begyndt afsoningen af deres straf før 1ste November 1873 i fællesskab, tilbragt 3 år i celle. Af disse 6 indvilligede de 5 i at blive resten af straffetiden eller respektive 1 år endnu i cellen. I tre tilfælde, hvor en tillægsstraf skulde afsones i fællesskab, udbad cellefanger sig som en begunstiggelse at måtte afsones den i cellen.

Fangebestanden var i landsfængslet og arbejds-
huset:

	Tugthus.		Fængsel.		Arbejdshus.		I alt
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
d. 1ste Jan. 1876	110.	17.	82.	11.	27.	6.	253.
Tilgangen							
i årets løb	87.	7.	208.	40.	27.	9.	378.
Afgangen	73.	8.	62.	39.	19.	6.	307.
Tilbage den 31te							
December 1876 .	124.	16.	128.	12.	35.	9.	324.

Det daglige gennemsnits antal var:

	1874	1875	1876
Mænd	189, 13.	198, 59.	245, 32.
Kvinder . . .	24, 25.	27, 63.	40, 61.
I alt	213, 38.	226, 22.	285, 93.

Af gennemsnitstallet for mænd udgjorde cellefangerne:

i 1874.	1875.	1876.
121, 66.	133, 66.	138, 07.

Af de tilkomne 378 fanger ere med hensyn til:

1. straffetid idømte over 6 uger til 3 måneder	86
3 mdr. til 6 —	103
6 — til 1 år	63
1 år til 2 år	83
over 2 år	43
2. alder	12 til 18 år 23
	18 - 24 - 103
	24 - 40 - 179
	40 - 60 - 67
	over 60 - 6
3. familieforhold, ægte fødte	310
uægte fødte	68
gifte eller tidligere i ægtestand	157
ugifte	231
4. erhverv,	
i selvstændig stilling	34
håndværkssvende, lærlinge og fabrikarbejdere	143
daglejere	107
tyender	42
forskelligt	12
uden erhverv (gifte koner og børn)	40

Af de 342 tilkomne fanger (altså til arbejds hus dømte ikke medregnede) vare:

1. ikke tidligere straffede	221 eller 64,62 pCt.
tidligere straffede	121 - 35,38 -
deraf gentagende straffede for tyveri og bedrageri	52 - 15,20 -

2.	tyve	138	-	40,35 pCt.
3.	bragte paa forbryderbanen af			
	letsind, have- og nydelses syge	162	-	47,38 -
	ulyst til arbejde	49	-	14,33 -
	yderlig nød.	12	-	3,51 -
	usædelighed	27	-	7,89 -
	råhed og genstridighed. . . .	54	-	15,79 -
	affekt under drukkenskab. . .	27	-	7,89 -
	— uden —	6	-	1,75 -
	ligegyldighed	5	-	1,46 -
4.	bevisligt slet opdragne	83	-	24,27 -
	ukyndige i læsn. og skrivn. . .	20	-	5,85 -
	— i skrivning alene	9	-	2,63 -

I erkendelsen af at til den rette behandling af fangen er en nøjagtig kendskab til hans familieforhold og tidligere liv, særlig også til hans tilbøjeligheder og lidenskaber, forsåvidt disse stå i årsags forbindelse med forbrydelsen, nødvendig, har det hertugelige statsministerium pålagt øvrighederne at medgive fanger, der afleveres til mindst 6 måneders frihedsstraf, såvidt muligt en karakteristik. Flertallet af øvrighederne have i så henseende leveret værdifuldt materiale til bedømmelsen af de afleverede fanger. —

Foranlediget ved i den senere tid gentagne, lydige klager over forbrydernes tiltagen overhovedet, over den synkende agtelse, i særdeleshed for fremmed ejendom, og over tiltagende råhed indeholder beretningen for 1876 en sammenlignende oversigt over antallet af de i hertugdømmet Braunschweig i de sidste 20 år fra 1857—76 straffede forbrydelser, såvelsom særligt for tyveri, legemsbeskadigelser og utugt, med angivelse af procentforholdet til hertugdømmets indbyggerantal.

Dog bemærker beretningen, at denne oversigt ikke angiver nogen sikker målestok for forbrydernes tiltagen og aftagen. Thi dels er der kun medtaget straffedomme oven 3 måneder, dels er straffelovgivningen væsenlig forandret i det opførte tidsrum og snart bleven mildere, snart strengere end før, således for tredje gang begået ringe tyveri, der før var en politi forseelse., hvortil i 1876 er kommen indskrænkningen af begrebet mindre betydelige legemsbeskadigelser.

Resultatet af oversigten er imidlertid, at forbrydernes antal ikke er i stigende progression men vekslede stigende og faldende, og i det hele, afset fra det særdeles ugunstige år 1876, er blevet sig selv lig. En tilvæxt i forbrydelser, udsprungne af egennytte, især af tyveri har ikke fundet sted i den 20årige periode. Om årsagerne til den påfaldende tiltagen i tilgang i 1876, som for 1000 indbyggere udgjør 0,78 mod det 20årige gennemsnit 0,59, og det samtidig med tilbagefaldenes aftagen, kaster den statistiske oversigt noget lys. Den i sammenligning med foregående år usædvanlige tilgang i 1876, nemlig 378 mod 269 i 1874 og 286 i 1875, har fortrinsvis fundet sted, 1. i kategorien fængselsfanger med kort straffetid, 2. ved forbrydelser udøvede i lidenskabelighed især ved modstand mod øvrigheden, forseelser mod den offentlige orden, brud af husfreden, uterlighed og frem for alt ved legemsbeskadigelser; 3. forseelserne ere hovedsagelig udførte af håndværksmedhjælpere.

Beklædning og natteleje.

Ved den ny organisation af straffeanstalten blev det bestemt, at de ydre beklædnings genstande skulde

være af samme form og samme farve, nemlig brun, for alle fanger. Beklædningen er om vinteren af uld, om sommeren af bomuldstøj.

Medens fangens leje tidligere bestod af en på en træbrix udbredt halmsæk og et uldent tæppe uden lagen, benyttes nu i de fælles soverum træsenge med en halmsæk. I cellefængslet findes jernsenge, som ere fastgjorte til muren og forsynede med en madras stoppet med alpegræs. Ethvert sengested har et lagen og et uldent tæppe (i den koldere årstid to.)

Forplejning og renlighed.

Efter reglementet får den sunde, beskæftigede fange daglig

om morgenen $\frac{3}{4}$ liter (c. $\frac{3}{4}$ pot) suppe eller kaffe.
 - middagen $1\frac{1}{4}$ - (c. $1\frac{1}{4}$ pot) middagsmad,
 - aftenen 1 - (c. 1 pot) suppe

og desuden mændene 625 (c. $1\frac{1}{4}$ pund), kvinderne 450 gram (c. 1 pund) brød.

Den varme mad, som består i de almindelige retter, som arbejderbefolkningen spiser, bestemmes månedlig for hver dag af direktøren i forening med lægen. På foranledning af den tyske forening for offentlig sundhedspleje blev kosten i 1876 undersøgt af en kemiker med hensyn til afveksling, kvantitet og forholdet mellem de enkelte næringsstoffer for at erfare, om den i alle retninger opfyldte fordringen på en rationel ernæring. Denne undersøgelse var ikke endt ved udgangen af 1876.

Forplejningsomkostningerne udgjorde i 1876
 pr. dag for en mandsfange 32,40 pf. eller c. 28 øre.
 - - for en kvindefange 29,23 pf. eller c. 26 øre.

Det af arbejdsfortjenesten ugenlig indrømmede

beløb af indtil 50 pf. (44 øre) til indkjøb af fødemidler udgjorde gennemsnitlig pr. fange 17,⁵⁷ pf. (c. 15 $\frac{1}{2}$ øre) ugenlig. Det anvendtes fortrinsvis til fedt, smør, sild, ost og snustobak.

Anstaltens forsyning med vand er ligeså nødvendig som kostbar. De i gårdene værende to brønde levere tilstrækkeligt og efter en chemisk undersøgelse godt drikkevand; men om vinteren ere de ikke tilstrækkelige til fangernes og lokalernes renligholdelse endside til økonomiens behov. 8 til 12 fanger må daglig i to timer hente vand fra Okerfloden. Desuden pumpe 3 fanger daglig i 7 timer det nødvendige kvantum vand til cellefængslet op i reservoirerne. Under disse omstændigheder kan der kun gives fangerne bade ved indsættelsen i fængslet. Derimod gives fodbade hver 14de dag.

Opvarmning. Ventilation. Belysning.

Opvarmningen af fællesanstalten, arbejds huset og kreds fængslet foregår ved jernovne. Som brændsels materiale bruges brænde og tørv.

I cellefængslet opvarmes med varm luft. Der findes 8 varmekamre med 18 celler til hvert; til disse føres bestandig frisk luft direkte fra det fri. Den varme luft tilføres cellen langs med gulvet, hvorved opvarmningen af cellen bliver temmelig ensartet, så at temperaturen i mandshøjde og ved gulvet kun differerer 1 grad R.

I varmekamrene er der anbragt apparater til fordampning af vand. Ved vedholdende fyring fordampes der daglig 36 liter eller i gennemsnit 2 liter pr. celle. Uagtet der ikke bemærkes nogen tørhed i luften i cellerne, fandt man sig dog af hensyn til, at

en usædvanlig udtørring af luften lægges opvarmningen med varm luft til last, foranlediget til ved spirallygroskopiske målinger at udfinde i det mindste tilnærmelsesvis celleluftens fugtighed. Disse målinger gav forsåvidt hyppigt væsentlige differenser mellem luftens fugtighed i cellen og i det fri, som celleluften indeholdt betydelig mere fugtighed end den friske luft i tørt vejr; medens den i fugtigt vejr indeholdt meget mindre end denne. En sammenligning af celleluften med luften i kontorerne, som opvarmes ved tørv af tykke jernovne, faldt ved lige høj temperatur i høj grad ud til fordel for hin. Endnu gunstigere stillede forholdet sig i de celler, hvor der forarbejdedes friskt træ. —

Opvarmningen foregår ved westphalske stenkul og kostede pr. mand 16,58 Kr.

Fællesafdelingerne have ingen kunstig ventilationsindretning; der findes alligevel ved hjælp af døre og de meget store vinduer en god ren luft. Såvel arbejds- som soverummene ligge næsten udelukkende mod øst og syd.

De i cellerne til bortførsel af den fordærvede luft anbragte ventilationskanaler, som opvarmes ved gas og føre ud gennem taget; synes at være tilfredsstillende. Luften i cellerne, som vende mod øst og vest og få sollyset fuldt ind gennem vinduerne, er ren. Træk gennem ventilationsindretningen er ikke iagttaget. —

Belysningen af straffeanstalten sker ved gas. —

Sundhedstilstanden.

Det daglige gennemsnits tal af syge udgjorde i forhold til gennemsnitstallet af fanger.

i 1874.	1875.	1876.
2,87 pCt.	2,42 pCt.	1,48 pCt.

Gennemsnitstallet af *døde* udgjorde i

1874.	1875.	1876.
3,33 pCt.	1,78 pCt.	1,00 pCt.

Et selvmord forefaldt i 1874 og ligeledes i 1875. Et tilfælde af sindsforvirring blev behandlet i 1874. I 1875 og 76 forekom aldeles ingen psykiske forstyrrelser. Af epidemiske sygdomme optrådte kopper i 1874; men det lykkedes at begrænse dem til kvindeafdelingen. I 1876 indtraf en øjenbetændelse, som dog kun fik ringe udbredelse. Chroniske lidelser af betydning forekom oftere; men dispositionen dertil må anses for hidbragt af fangerne til fængslet. Det overvejende antal sygdomstilfælde medførte ikke udygtighed til arbejde og beroede ofte kun på klager af så betydningsløs slags, at de på fri fod ingensinde vilde være komne til lægens kundskab.

Sundhedstilstanden kan i almindelighed betegnes som særdeles tilfredsstillende, især når der tages hensyn til, at en ikke ringe del af fangerne før indsættelsen har ført et uregelmæssigt og ved udsvævelser forstyrret liv eller er svækket ved slet ernæring.

Da man ved det første alvorlige sygdoms tilfælde i cellefængslet vilde bringe den syge til en sygecelle, påkom der ham en sådan dødsangst, at man lod ham blive i arbejdscellen. Det viste sig, at man uden at overbebyrde opsynet kunde yde den syge den tilbørlige pleje i arbejdscellen, og dette gav anledning til, at man ikke senere benyttede sygecellerne.

Gudstjeneste. Sjælesorg. Skole. Bibliothek.

Hver søndag og på de evangeliske helligdage holdes gudstjeneste i begge anstaltens kapeller. Over fangerens forhold under gudstjenesten kan ingen klage føres.

Altergang afholdes for de evangeliske fanger i kapellerne. —

De katholske fanger have holdt altergang i cellefængslets skole, ligesom sjælesorgen ved beredvillig imødekommen af den katholske gejstlighed er udført efter anmodning af fangerne.

Cellefangerne og de unge fællesfanger erholde 1 times religionsundervisning ugenlig.

Skoleundervisningen i cellefængslet tildeles fangerne under 40 år. Skolen åbnedes i Februar 1874 med 69 fanger, hvis standpunkt var:

i læsning flydende	32
usikker	32
aldeles ikke	5
i skrivning god eller middelmådig	48
dårlig	15
aldeles ikke	6
i regning med lette brøker	15
4 species i ubenævnte tal	15
de 4 species usikkert	32
aldeles ikke	7

Fangernes antal i skolen var i 1875 ved årets udgang 91 og ligeledes i 1876 — 88, fordelt i 5 klasser.

Iste og 2den klasse have 4 timer om ugen undervisning: i *læsning og stavning*; i *skrivning* af bogstaver, hvortil linierede skrivehefter med fordel ere benyttede; i *retskrivning* indøvet på skoletavlen og for de dygtigere diktat; i *regning*, læsning af tal og de 4 species i ubenævnte tal. *3dje klasse* har 3 timer ugenlig undervisning: i *læsning*, hvorved forståelsen af det læste er indøvet; i *skrivning, retskrivning* med diktat, *regning* med benævnte tal. *4de og 5te klasse* have 2 ugentlige timer: i *geografi*, de 5 verdensdele særlig Europa og af dette fortrinsvis Tydskland; i *retskrivning*,

stileøvelser; i *skrivning*, efter forskrift, undtagelsesvis fraktur skrift, om søndagen i cellen; i *regning*, regula de tri, brøk, regula de tri i brøk.

Ved siden af denne regelmæssige skoleundervisning og de med samme i forbindelse stående arbejder i cellen på fridagene blev nogle fanger, for det meste snedkere, smede og bygnings håndværkere, underviste i tegning. En 13årig cellefange fik daglig undervisning i sin celle.

I fælles-afdelingen have kun de unge fanger fået undervisning.

I kirkesang blev samtlige fanger indøvede.

Fængsels biblioteket indeholdt ved udgangen af 1874 — 445 bind, 1875 — 496 bind og 1876 — 634 bind af opbyggeligt, historisk, rejse beskrivende, naturvidenskabeligt, matematisk, sprogligt og fortællende indhold. Hver uge får fangen en bog udlånt fra biblioteket. Til inventariet i cellen og på arbejdssalene hører det nye testamente og en psalmebog. Desuden har fængslet *et bibliotek for fængslets bestillingsmænd*; dette indeholder love og litteratur om fængsels væsenet

Besøg og brevveksling

I 1876 modtog 183 fanger 444 besøg
Antallet af ankomne breve udgjorde 754. Af
321 fanger afsendtes 979 breve.

Arbejds virksomhed.

Grundprinciperne for beskæftigelsen af fangerne ere følgende:

Alle arbejder til anstaltens eget behov skulle såvidt muligt gjøres i anstalten selv; afset herfra skal fabrikation for egen regning undgås, forsåvidt det lader sig gjøre uden at lade en del af fangerne sidde

uden arbejde. Derimod skal den fra fængslets eget behov tiloversblivende arbejdskraft udlejes til entreprenører. Forfærdigelsen af håndværks arbejder efter bestilling af private er ikke tilladt.

Til fængslets eget behov er der benyttet arbejdskraft til:

1. den egenlige husgerning, rengjøring, forplejning, indfyring i ovnene osv.
2. forfærdigelse og udbedring af beklædnings- og senge tøj,
3. bygnings istandsættelser,
4. forfærdigelse og istandsættelse af inventarisager,
5. pasning af havevæsenet.

Til disse arbejder anvendes fællesfangerne og de i kredsfængslet detenerede fanger.

Udbyttet af haven bliver solgt til økonomien til gangbar pris, og det tilovers blivende sælges til forhandlere efter højeste bud.

Hvad den *udlejede arbejdskraft* angår, bliver entreprenøren forpligtet til bestandig at beskæftige det begrænsede antal fanger, som anvises ham, og at levere godt materiale.

Oplæringen foregår ved opsynet, i nogle brancher ved entreprenøren eller en pålidelig værkfører.

De udlejede fanger vare beskæftigede med snedkeri, træskæreri og drejeri, sadelmagerarbejde, forgylderi, korkskæreri, spundsdrejeri, cigararbejde, væveri, børstenbinderi, skomageri, skrædderi, cartonagefabrikation, bogbinderi, colorering af landkort og tinfigurer samt handskesyning.

Fangens arbejde betales stykkevis og kun undtagelsesvis efter dagværk.

Ved bedømmelsen af udbyttet af arbejdsvirksom-

heden må man tage alle de omstændigheder i betragtning, som virke hemmende på rentabiliteten af arbejdsvirksomheden i straffeanstalten, således afhængigheden af de stedlige forhold, den svækkede arbejdskraft hos mange fanger, uduligheden og mangelen på øvelse hos det store flertal og bestyrelsens pligt ikke at lade opnåelsen af straffens formål stå tilbage for erhvervelsen af det størst mulige arbejdsudbytte. Hertil må man føje, at i den nærværende anstalt frihedsstraffen udføres fra over 6 uger altså for så korte straffetider, at et forholdsmæssigt stort antal fanger allerede løslades, før de ere oplærte.

Alle de arbejdsdygtige fanger holdes selvfølgelig til arbejde. Enhver pålægges et nærmere bestemt dagligt mål af arbejde, så stort, at enhver sund fange efter læretidens udløb kan yde det.

Det pålagde dagværk ydes i almindelighed, og kun i få tilfælde har tvang været nødvendig. Medens imidlertid ydelsen hos cellefangerne gennemgående har været mere eller mindre over det fastsatte pligtarbejde, har dette sjelden været tilfældet hos fællesfangerne, hvis arbejdstid dog ikke afbrydes af skole- og religions undervisning. Dette ligger uden tvivl i, at arbejdet føles mere som en nødvendighed af cellefangeren end af fællesfangeren. Hin beskæftiger sig også gerne i hviletiden og om søn- og helligdage, noget som ikke er bemærket hos fællesfangerne.

Den fange, som udfører sit pligtarbejde eller som, når et pligtarbejde ikke har kunnet fastsættes, arbejder godt og flittigt, thi man holder strengt på *godt arbejde*, får en andel af udbyttet efter nærmere bestemte positioner, i det højeste 2 gr. pr. dag.

Netto-udbyttet af den udlejede arbejdskraft udgjorde

i	1875	1876
pr. dag pr. mand.	92,77 pf. (c. 83 öre)	88,56 pf. (c. 79 öre)
- - - kvinde.	63,80 - (c. 57 -)	70,28 - (c. 62 -)

Som andel i netto udbyttet af arbejdsvirksomheden godskreves pr. fange pr. dag i

1875	1876
10,65 pf. (c. 10 øre.)	10,95 pf. (c. 10 øre.)

Det tryk, som i hele året 1876 har hvilet på handel og vandel, virkede også uheldigt på arbejdsvirksomheden. Man måtte gå ind på de fra forskellige entreprenører på grund af forretnings standsning indkomne andragender om indskrænkning eller indstilling af deres virksomhed. Derved blev det nødvendigt at lade godt oplærte fanger periodisk arbejde med ikke fuld kraft eller lade dem gå over til anden gerning, som de først skulde oplæres i. Dertil kom endnu den i 1876 stedfundne stærke tilgang af fanger og det navnlig af fanger med kort straffetid og af den grund vanskelige at beskæftige.

Understøttelses fond.

I 1857 var der ved fængslet dannet en understøttelseskasse, hvori en bestemt del af fangernes overfortjeneste indgik, og som benyttedes til at give de i visse arbejdsgræne beskæftigede fanger suppe hver aften, til at anskaffe enkelte arbejds materialier, at holde arbejdsredskaber vedlige og i nødstilfælde at give fangen en understøttelse ved løsladelsen.

Dette sidste formål er det eneste, som blev tilbage ved reformen af fængselsvæsenet, således at fondet nu yder understøttelse til trængende, nærmeste slægtninge af fangerne, ligesom bidrag til hjælp af fattige fanger ved og efter løsladelsen.

Dette fornyede understøttelsesfond tilflyder rentenydelsen af den fangerne godskrevne andel i arbejdsfortjenesten og de af fangen ved afleveringen medbragte penge. Til dette fond afgives også frivillige gaver af personer, som besøge anstalten og conventionalbøder af entreprenørerne eller deres værk mestre, når de gjøre sig skyldige i brud på husordenen. Endelig får fondet ved en fanges død dennes godskrevne andel i fortjenesten og hans efterladenskaber, som ere i bestyrelsens forvaring.

I 1876 havde fondet en indtægt af 408 kr. 34 øre. Af disse blev 289 kr. 82 øre anvendte til fangernes understøttelse ved og efter løsladelsen, ligesom der af beklædnings forrådet udleveredes 9 frakker, 10 veste, 9 par benklæder, 7 huer, 71 skjorter, 57 par strømper, 4 par støvler og 11 par sko.

Forøvrigt må det bemærkes, at fangen, når han ved løsladelsen mangler de nødvendige penge til at komme til sit bestemmelsessted for, eller de nødvendige klæder, forsynes hermed på *fængslets bekostning*. Fondet træder således først til, når der er tale om at sikre fangen hans videre fremgang ude i livet.

Disciplin.

	1875	1876
For overtrædelse af husordenen straffedes i		
i cellefængslet	43 fanger 69 gange,	59 fgr. 75 gange.
i fællesfængslet	80 — 142 — ,	113 - 248 -
Dette udgjør pr. individ af den gennemsnitlige		
fangebestand i	1875	1876
i cellefængslet	0,51.	0,54.
i fællesfængslet	1,53.	1,68.

Løsladelse. Tilbagefald.

I løbet af 1874, efterat den ydre reform af fængselsvæsenet var fuldført, henvendte man opmærksomheden på en foreløbig organisation af omsorgen for at lette fangen et ærligt udkomme efter løsladelsen. Idet man gik ud fra, at man først kunde virke for frivillige foreninger til beskyttelse af løsladte forbrydere, når publikums fordomme lige overfor tidligere straffede personer vare modvirkede ved fremstillingen af den ånd, hvori nutidens på forbedring beregnede fuldbyrdelse af straffen arbejder, overtog man midlertidig selv omsorgen for fangen, der påny træder ind i det borgerlige samfund.

Den herpå rettede virksomhed var ufuldkommen. Den indskrænkede sig til at skaffe den løsladte en plads hos en arbejdsgiver eller en husbonde, at forsyne ham med de nødvendige klæder, at anbefale ham til en på hans opholdssted bekendt velvillig personlighed med den formaning, at han med tillid måtte i nødstilfælde henvende sig til denne for at søge råd og bistand.

Ligeså pinlig som ved den lejlighed nogle hjemsteds kommuners ligegyldighed og modvillighed var, ligeså opmuntrende og som oftest heldbringende var den beredvillige imødekommen hos alle de private personer, hvis bistand man tyede til.

En til kredsbestyrelsen og til de på forskellige steder i hertugdømmet bestående borgerforeninger rettet anmodning om i de enkelte distrikter at udpege nogle kvalificerede personligheder, som vilde være rede til på fængselsbestyrelsens opfordring at drage virksom omsorg for en i vedkommende distrikt løsladt forbryder, fandt fra alle sider en gunstig mod-

tagelse. Denne opfordring førte til forsøg på oprettelsen af et fængsels selskab for byen Braunschweig, hvis organisation dog endnu ikke ved udgangen af 1876 var endelig bestemt (selskabet er stiftet 1877). I 1875 anmodede 33 løsladte fanger fængselsbestyrelsen om bistand til at finde beskæftigelse. Af disse lykkedes det for 30 vedkommende. I 1876 var antallet 34, hvoraf 31 bleve anbragte.

Foreløbig løsladte blev i 1874. 1875. 1876.
16. 24. 14.

i alt fra 1873—76 (incl.) 65 fanger.

Af disse fratoges den foreløbige løsladelse på grund af forbryderiske handlinger 1
på grund af overtrædelse af politi forskrifterne . . 5
Efter udløbet af den idømte straffetid indkom . . 1
I følge *landsherrrens nåde* løslodes i 1874—76 ialt 72
deraf i 1876 — 38.

Til de fleste af disse benådninger knyttedes det forbehold, at den løsladte i tilfælde af nye begåede forbrydelser indenfor den eftergivne straffetid skulde afsone resten af straffetiden. Af de 72 således benådede indsattes påny 3.

Af cellefængslet løslodes efter endt straffetid ialt 227,
nemlig i 1874 35 fanger.
1875 96 —
1876 86 —

Ved udløbet af 1876 var der i nærværende straffeanstalt eller, såvidt fængsels bestyrelsen har kunnet erfare, i andre fængsler påny indbragt i

1874 1
1875 8
1876 13

i alt 22 eller 9,6 pCt.

Iblandt de 227 løsladte fandtes 69 ikke forhen straffede individer. Af disse 69 er ingen senere indkommen påny.

Omkostninger ved fangernes underhold.

Omkostningerne til økonomien og det huslige behov udgjorde pr. individ af den gennemsnitlige fangebestand i

	1875	1876
til kost	114 m. 89 pf.	116 m. 96 pf.
- kur og bandager	4 - 07 -	2 - 94 -
- beklædn. og vadsk	14 - 42 -	15 - 17 -
- renlighed	5 - 39 -	4 - 66 -
- husning	5 - 39 -	5 - 76 -
- opvarmning	35 - 00 -	24 - 32 -
- belysning	21 - 36 -	16 - 33 -
- utensilier	8 - 39 -	6 - 67 -
	<hr/>	<hr/>
i alt	208 m. 91 pf.	192 m. 81 pf.
eller	185 kr. 70 øre.	171 kr. 39 øre.